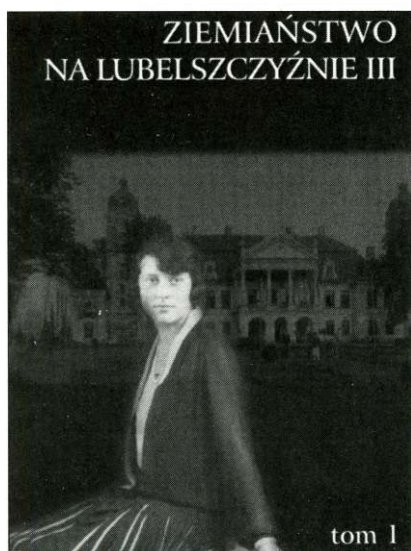

Marek Łoś

ZIEMIAŃSTWO NA LUBELSZCZYŹNIE III; PANIE Z DWORÓW I PAŁACÓW

Ziemiaństwo na Lubelszczyźnie III; Panie z dworów i pałaców, Materiały z III sesji naukowej zorganizowanej w Muzeum Zamojskich w Kozłowie, 11-13 października 2006, pod redakcją Huberta Łaskiewicza, Wydawnictwo Werset Lublin 2007, tom I i II, stron 424 + 439, liczne fotografie czarno-białe w

tekście, poza tekstem 42 ilustracje barwne, noty o autorach, indeksy miejscowości i osób.

Z pewnym opóźnieniem ukazały się materiały z III Konferencji *Ziemiaństwo na Lubelszczyźnie*. Warto wspomnieć, że materiały z poprzednich konferencji (I i II) Muzeum Zamojskich w Kozłowie opublikowało w latach 2001 i 2003. Zorganizowana w roku 2006 konferencja miała inny niż dwie poprzednie charakter. Posiadała zakres węższy tematycznie, gdyż dotyczyła jedynie kobiet z rodzin magnackich i ziemiańskich. Jednocześnie miała szerszy zakres geograficzny, gdyż wyraźnie wyszła poza granice Lubelszczyzny. Pozostawiono dotychczasowy zakres czasowy, to jest wiek XIX i pierwszą połowę XX wieku. Takie podejście wydaje się uzasadnione. Materiał przedstawiony w publikacji jest bardzo obszerny i różnico-

wany. Ogółem przedstawiono 46 referatów, z których pierwszy (Aldony Cholewianki-Kruszyńskiej), otwierający tom I, dotyczy damskich zaprzęgów i pojazdów. Następnie mamy sześć referatów o charakterze wspomnieniowym. Zwraca uwagę silny osobisty stosunek autorów do przedstawianych dam. Nic w tym dziwnego, gdy potomkowie piszą o swych matkach, babkach czy prababkach. I tak Maria Róża Ponińska pisze o swojej matce Róży Zamoyskiej, a rodzony brat tejże, Andrzej Żółtowski o ich babce Marii Światopełk-Czetwertyńskiej. Barbara Kuszell-Jełowicka pisze o swej babce, matce, siostrze i o samej sobie. Takie opisy są szczególnie cenne, gdyż dają relacje naocznych świadków. Niekiedy kontakty mają dalszy, choć również rodzinny charakter. Ewa Derkacz-Królewska opisuje życie swojej pra-

babki, którą zna jedynie z portretu. Również o swej prababce, Zofii Zawadzkiej, pisze Jarosław Maciej Zawadzki. Do referatów związanych z osobistymi wspomnieniami, choć już nie o rodzinnym charakterze, zaliczyć trzeba tekst Mieczysława Kseniaka o Ewie Kołaczkowskiej. Kolejne trzy referaty (Aliny Aleksandrowicz, Urszuli Bończuk-Dawidziuk i Grażyny Michalskiej) poświęcone są szeroko znanej postaci Izabeli Czartoryskiej. Następnie pod wspólnym tytułem *Panie na dobrach: Szkice do portretów* zamieszczono trzynaście referatów, z których jeden (Eweliny Kostrzewskiej) ma charakter przeglądowy, a pozostałe dwanaście przedstawia poszczególne panie. Są to zarówno przedstawicielki znanych rodzin magnackich jak i średniozamożnych rodzin ziemiańskich. Kolejno przedstawione są: Julia Jabłonowska (Józef Fert), Marianna Dłuska (Marzena Gałęcka), Ludwika Ostrowska, Jarosław Kita), Anna Sapieżyńska (Joanna Kowalik), Emilia Blochowa i Halina Anna Wielowieyska (Ewa Leśniewska), Ewa Kiełczewska (Małgorzata Michalska-Nakonieczna), Anna Zamoyska (Anna Szczepaniak) i Marta Łosiowa (Elżbieta Wierzbicka). W dwu przypadkach możemy mówić o portretach zbiorowych obejmujących kolejne panie na zamku w Dębnie (Lidia Luchter-Krupińska) i w pałacu w Korczewie (Zofia Sidorczuk-Andrzejewska). Tu też nie obyło się bez wątków osobistych, choć o nieco innym charakterze. Na sali, wśród słuchaczy, siedzieli potomkowie niektórych z wymienionych pań. Potomkowie, którzy służyli pomocą i posiadany materiałami w opracowaniu głoszonych referatów. Zawarte w pierwszej części II tomu jedenaście referatów poświęcone

jest pasjom artystycznym i kolekcjonerskim pań z dworów i pałaców. Część z publikacji ma charakter bardziej ogólny, niejako zbiorczy, i dotyczy życia muzycznego (Mieczysława Demska-Trębacz i Marta Pielech) czy nauki rysunku (Małgorzata Reinhard-Chlanda). Większość referatów dotyczy wybranych pań z arystokracji i ziemiaństwa posiadających duże aspiracje artystyczne. Są to: Izabella Działyńska (Agnieszka Łuczak), Aleksandra Potocka (Anna Ekielska-Mardal), Lela Pawlikowska (Marta Trojanowska), Leonia Wildowa i Zofia Romanowiczówna (Zbigniew Sudolski), Wanda Uklejowa (Krystyna Mart), Anna Zborowska (Teresa Michałowska-Barłóg) i Kazimiera Iłakowiczówna (Henryk Jan Zawistowski). Tutaj należy także wymienić pracę o kilku ziemiankach z dworów pod Bychawą (Maria Dębowczyk). W drugiej części II tomu przedstawiono działalność społeczną i kulturalną ziemianek. Część referatów ma charakter zbiorowy, dotyczące ziemianek jako grupy społecznej. Zaliczyć tu można opracowania Tadeusza Epszteina, Tomasza Kargola, Urszuli Oettingen, Marka Przeniosło, Marii Mironowicz-Panek i Henryka Jana Zawistowskiego. Sześć następnych referatów dotyczy działalności wybranych pań. Są to: Urszula Dembińska (Agnieszka Zarychta-Wójcicka), Zofia Zamoyska (Konrad Ajewski), Wanda Caboga (Albin Kopruckow- niak), Maria Kleniewska (Andrzej Przegaliński), Antonina Gutowska (Ewa Rzączyńska i Andrzej Rojowski) oraz Helena Chrapowicka i Maria Rostworowska (Stanisław Jan Rostworowski). W dwu ostatnich z wymienionych publikacji o przodkach piszą ich potomkowie.

Materiały zawarte w dwu tomach *Pań z dworów i pałaców* stanowią istotne uzupełnienie i rozwinięcie materiałów zawartych we wcześniejszych publikacjach pod hasłem *Ziemiaństwo Lubelszczyzny*. Łącznie dają one wstępny zarys życia warstwy ziemiańskiej w tej części Polski od przełomu XVIII i XIX wieku aż do końca II Wojny Światowej. W tak ujętym zarysie dominują aspekty życia codziennego, działalności społecznej i artystycznej. Jak dotąd słabiej przedstawione są problemy ekonomiczne, związane z gospodarką wielkiej własności ziemskiej. Dotychczasowe trzy konferencje ziemiańskie pozwoliły na ukształtowanie się nieformalnej grupy badaczy z zakresu historii, historii sztuki, regionalistyki i dziedzin pokrewnych, zainteresowanych problematyką ziemiańską Lubelszczyzny. Badacze ci związani są w większości z Lublinem i Warszawą, ale także z mniejszymi ośrodkami regionu. W większości przypadków mają już znaczący dorobek i stopniowo wzrastającą liczbę publikacji naukowych i popularnych. Być może z tego grona wyłoni się autor (autorzy) monografii *Ziemiaństwo na Lubelszczyźnie*, podsumowującej całościowo obecny stan wiedzy na temat tej grupy społecznej. W każdym razie Muzeum Zamoyskich w Kozłówce, poprzez kolejne organizowane tam konferencje i wystawy, stopniowo stało się miejscem okresowych osobistych kontaktów, prezentacji osiągnięć, wymiany uwag i informacji, dyskusji i kulturalnych rozmów, a w końcu bliskiej współpracy osób ze środowiska naukowego z osobami ze środowiskiem ziemiańskim, reprezentowanym przez Polskie Towarzystwo Ziemiańskie.

Na zakończenie przedstawionej recenzji dodaje dwie informacje dla osób zainteresowanych ziemiańskimi konferencjami w Kozłówe. Publikację *Panie z dworów i pałaców* trudno jest znaleźć w księgarniach. Najprościej ją nabyć osobiście w Kozłówe, a niejako przy okazji zwiedzić pałac Zamoyskich. Można też zwrócić się listownie do

Muzeum z prośbą o przesłanie tej publikacji za zaliczeniem pocztowym.

Adres:

Muzeum Zamoyskich w Kozłówe,
21-132 Kamionka,
telefon 081 853 83 00,
www.muzeumkozlowka.lublin.pl.
Kolejna, czwarta, konferencja ziemiańska ma się odbyć w Kozłówe

w dniach od 8 do 10 października 2008 roku i ma nosić tytuł: „Ziemiańskie w podróży”. Bliższe dane można znaleźć na stronie internetowej Muzeum. Potencjalni autorzy referatów winni się pośpieszyć, gdyż termin nadsyłania zgłoszeń upływa 31 marca bieżącego roku.